

***Histria archaeologica*, Arheološki muzej Istre, sv. 41/2010. (2011.), 223 str.**

U novom broju časopisa *Histria archaeologica* objavljeni su članci koji uglavnom obrađuju antičke i srednjovjekovne teme.

Iznimku predstavlja prvi po redu članak Bernharda Hänsela, Bibe Teržan i Kristine Mihovilić »Brončane sjekire i njihovi dijelovi. Opažanja na primjeru nalaza s Monkodonje u Istri« (str. 5 – 33). U članku se razmatra funkcija brončanih sjekira i njihovih dijelova iz vremena ranog i srednjeg brončanog doba, pronađenih na lokalitetu Monkodonja kod Rovinja. U naselju su pronađene dvije cijele sjekire, najmanje šest manjih ulomaka sječiva i tri zaravnjena tjemena dijela. Autori zaključuju da su neke od sjekira korištene kao alat pri obradi drva, neke su korištene kao oružje u borbi, a za neke od primjeraka ne isključuju ni njihovo korištenje u određenim ritualima.

Slijedi rad »Prilog arheološkoj topografiji i poznavanju urbanističkog razvoja grada Buja. Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja na Trgu sv. Servola 2010. g.« (35 – 82) Josipa Višnjica, Tihomira Percana i Ivica Pleštine iz Hrvatskog restauratorskog zavoda koji je 2010. g. proveo zaštitna arheološka istraživanja na Trgu sv. Servola u Bujama. Na lokalitetu su pronađeni pokretni i nepokretni arheološki nalazi koji svjedoče o kontinuiranu naseljavanju gradske jezgre Buja još od prapovijesti. Manji broj nalaza potječe iz razdoblja bakrenog doba, a među nalazima autori ističu postojanje željeznodobne gradine na mjestu kasnijeg srednjovjekovnog grada. Srednjovjekovni su nalazi najbrojniji, između ostaloga uključuju ostatke srednjovjekovne crkve sv. Servola s pripadajućim grobljem te gradske bedeme također iz razdoblja srednjeg vijeka. Najstariji pronađeni srednjovjekovni nalaz datiran je u 10. stoljeće. Radi se o drvenoj konstrukciji s nepravilnim rasporedom stupova čija namjena nije do kraja razjašnjena. Prilikom istraživanja utvrđeno je da dužina srednjovjekovne crkve sv. Servola, koja je bila ponešto ukošena u odnosu na današnju, približno odgovara širini današnje crkve. Procjenjuje se da je starija crkva imala približne dimenzije 10 x 20 m te da ostaci zida, istraženi sjevernije, uz srednjovjekovnu crkvu, vjerojatno pripadaju kapelama koje su bile prislonjene uz nju, međutim, točan izgled starije crkve i njezinu dataciju nije bilo moguće utvrditi. Unutar bedema, u neposrednoj blizini crkve sv. Servola, nalazilo se i srednjovjekovno groblje. Istraženo je ukupno 25 grobnih cjelina s 34 definirana pokojnika te mnoštvom osteološkog materijala koji nije bilo moguće pripisati određenim pokojnicima. Dio grobova imao je grobnu arhitekturu, a ostali su grobovi ukopani u zdravicu. Većina grobova bila je orijentirana u smjeru istok – zapad, prilagođavajući se orijentaciji crkve. Na Trgu sv. Servola, s istočne strane crkve, pronađena je i jedna jama nepravilna oblika koja je sadržavala osteološki materijal te je interpretirana kao kosturnica. Autori napominju da u grobovima nisu pronađeni nikakvi prilozi, što ukazuje na kršćanske običaje razvijenog srednjeg vijeka. Činjenica da uz pokojnike nisu pronašli dijelove odjeće ili obuće, kao ni željezne čavle, autore navodi na zaključak da se u Bujama prakticirao običaj sahranjivanja pokojnika zamotanih u plahte te položenih u iskopane grobne jame. Pokapanje na ovom srednjovjekovnom groblju datira se od 10. ili 11. st. pa sve do kasnog srednjeg vijeka. U krajnjem sjevernom dijelu iskopa pronađeni su

ostaci zida sačuvanog do visine od 1.20 m i usmjerenog od istoka prema zapadu za koji Višnjic pretpostavlja da je riječ o gradskom bedemu i datira ga najkasnije u 13. stoljeće. U članku se još obrađuju drugi pronađeni srednjovjekovni i ranonovovjekovni objekti te pokretni arheološki materijal. Na kraju Rada dodan je katalog odabranih predmeta.

Romuald Zlatunić u članku »Arheološko zaštitno istraživanje na trasi Istarskog ipsilona – lokalitet Brestić – Višnjana« (83 – 108) daje pregled rezultata izvedenih zaštitnih arheoloških radova u razdoblju od 25. travnja 2009. do 20. travnja 2010. te poduzetih mjera privremene konzervacije antičke gospodarske vile i kasnoantičkog apsidalnog objekta otkrivenog na dijelu trase Istarskog ipsilona na brežuljku Brestić kod Višnjana. Istraženi dio kompleksa rimske i kasnoantičke vile sadržava više objekata, od kojih je najvažniji središnji dio s arhitektonskom cjelinom koja obuhvaća više prostorija, kao i prostoriju s upisanom apsidom. Osim primarnog arheološkog istraživanja i zaštite objekta, drugi cilj iskopavanja bio je registrirati i utvrditi način izgradnje svih prostorija, kao i utemeljenje otkrivenih zidova istog apsidalnog objekta. Nakon arheološkog istraživanja lokaliteta, u travnju 2010. izvedena je privremena konzervacija istražene rimske i kasnoantičke arhitekture (unutar lociranog antičkog i kasnoantičkog apsidalnog objekta, kao i izvan njega, u blizoj okolici), registrirana je veća količina keramičkog, metalnog i staklenog te nešto koštanog materijala, koji pripada istom razdoblju kao i ovaj apsidalni objekt. Prilikom istraživanja otkrivena je i bogata sitna arheološka građa koja pripada različitim kulturnim razdobljima, od prapovijesti do kasne antike.

Članak naslova »Figlina u Fažani i njezina preobrazba u kasnoj antici« (109 – 146) doprinos je boljem razumijevanju keramičarske proizvodnje južne Istre u antici. Davor Bulić i Ida Koncani Uhač predstavljaju rezultate zaštitnog arheološkog istraživanja u staroj jezgri Fažane, provedenog između 2007. i 2009. godine. Nalazi žigova prikupljeni u Fažani, uz rezultate istraživanja na drugim lokalitetima, upućuju na najveći intenzitet proizvodnje i izvoza fažanskih proizvoda tijekom prve polovice i sredine 1. st., dok se najveći skok u proizvodnji i izvozu dogodio u vrijeme prvog poznatog vlasnika, Gaja Lekanija Basa, u drugoj četvrtini istog stoljeća. Raznolikost oblika amfora proizvedenih u Fažani ukazuje na razmjerno dugi kontinuitet trajanja radionice tijekom prvih triju stoljeća nakon Krista. Istraživanjima je utvrđeno rasprostiranje figline na prostoru gotovo čitave povijesne jezgre Fažane. U radu je detaljno opisan arhitektonski kompleks radionice koja je u ranocarskom razdoblju služila za proizvodnju keramičkih predmeta, posebno je obrađena vodosprema, keramičarske peći te ostali radionički prostori. U kasnoantičkom razdoblju na mjestu nekadašnje figline smješta se postrojenje za preradu maslina ili grožđa, s odstupanjem u orijentaciji naspram prve graditeljske faze.

Romuald Zlatunić u radu »Zaštitno arheološko istraživanje na području Uspona Frana Glavinića i istraženost mreže rimskih ulica Pule« (147 – 162) iznosi rezultate izvedenih zaštitnih arheoloških radova u ožujku 2011. u donjem dijelu Uspona Frana Glavinića, u Puli. Tom je prilikom ondje registrirana trasa popločenja antičke ceste čije karakteristike (vapnenačke ploče četvrtastog oblika, dužine do 1 m i širine 1.20 m ili 0.70 m) Zlatunić opisuje u prvom dijelu Članka. Položaj, dimenzije i smjer ovoga otkrivenog popločenja

antičkog uspona ukazuju na to da je ta komunikacija predstavljala jedan od brojnih radijalnih uspona koji su imali funkciju spajanja dvaju glavnih komunikacijskih pravaca: Ulicu Sergijevaca u donjem dijelu grada s Ulicom Castropola u gornjem dijelu antičke Pule. U drugom dijelu teksta autor donosi pregled dosad istraženih područja antičkih ulica te izgled antičke mreže ulica u Puli.

Slijedi pregledni rad Marina Zaninovića »Poslije Nezakcija« (163 – 175). Nakon pregleda relevantne literature i opisa glavnih događaja iz povijesti Histra, Zaninović je posebnu pozornost usmjerio na razdoblje nakon pada Nezakcija i osvajanja Histrije, poslije čega u izvorima nastaje svojevrsna praznina, koja traje sve do Cezara i njegova prokonzulata u ovim krajevima.

U radu »Dvojna vrata, Pula. Konzervatorsko-restauratorski osvrt« (177 – 204), autorice Đeni Gobić-Bravar, predstavljena je problematika u svezi s očuvanjem pulskih spomenika. S ciljem dokumentiranja stupnja degradiranosti i onečišćenja, restauratorica je obišla spomenike, a započela je s Dvojnim vratima. U članku navodi povijesne podatke u svezi s gradnjom i zahvatima na vratima, zatim detaljno opisuje sve vrste degradacija koje su na vratima uočene i daje prijedlog za konzervatorsko-restauratorske radove. Daljnja joj je namjera oformiti bazu podataka koja bi uključivala tekstualne zapise, grafičke degradacijske tabele te fotodokumentaciju svih primijećenih vrsta degradacija.

Zrinka Premužić i Petra Rajić Šikanjić u radu »Starohrvatska populacija iz Triblja – zdravlje i bolesti« (205 – 220) prikazale su rezultate analize ljudskih skeletnih ostataka sa starohrvatskog groblja pronađenih prilikom sustavnih istraživanja provedenih 1999. i 2002. g. kod crkve sv. Marije u Triblju. Svi grobovi se, po svojim značajkama i grobnim nalazima, okvirno datiraju od 9. do 11. stoljeća i predstavljaju jedno od malobrojnih starohrvatskih grobalja Vinodola sa sačuvanim skeletnim ostacima. Autorice su obradile 25 osoba iz 18 grobova, na kojima su uočile lomove kostiju, skorbut, tuberkulozu, osteopeniju i osteoporozu, degenerativni osteoartritis te Schmorlove defekte koji upućuju na lošije životne prilike starohrvatskih stanovnika Triblja.

U ovom novom broju časopisa *Histria archaeologica*, čiji je glavni urednik Darko Komšo, ravnatelj Arheološkog muzeja Istre, objavljena su četiri izvorna znanstvena rada, dva pregledna, jedan stručni rad i prethodno priopćenje te »Upute autorima« (221 – 223).

Katarina Gerometta